

Předmluva

„Kde je pro vás domov?“ zeptala se moderátorka bývalého ministra kultury Pavla Tigrida. My všechny, které jsme na setkání s ním byly tehdy přítomny, jsme doufaly, že jeho odpověď nám pomůže lépe pochopit i naši vlastní situaci. Stejně jako mnohé další posluchačky v publiku jsem i já v té době v České republice byla jako cizinka s povolením k přechodnému pobytu; krátce předtím jsem sem přicestovala z Kanady se svým mužem. Po manželově bezmála třicetileté nepřítomnosti v jeho rodné zemi jsme přijeli bez velkých očekávání, s trochou naděje a s finančním zabezpečením, díky němuž jsme si mohli dovolit prozkoumat možnost, že bychom náš čas dělili mezi dva domovy ve dvou různých zemích.

Mezi účastnicemi této besedy bylo mnoho žen zvyklých se opakovaně stěhovat a budovat pro své rodiny nové domovy v různých zemích, kde ony samy nebo jejich manželé působili například v diplomatických službách nebo v mezinárodních firmách. Všechny jsme chtěly slyšet, jak takovéto situace prožíval muž, který k nám hovořil. Úchvatně nám vyprávěl o zradách páchaných v dávnější i méně dávné minulosti na malém národě, který se právě vymaňoval ze stínu Sovětského svazu. „Od té doby, co jsem před lety odjel z Prahy, jsem žil ve čtyřech – vlastně dokonce v pěti – zemích a v každé z nich jsem si vytvořil domov,“ odpověděl po krátkém zamyšlení na položenou otázku. „Myslím tím to, že jsem vždycky měl střechu nad hlavou, kde jsme s mou ženou vychovávali svoje děti, zařizovali si domácnost, opatrovali si domácí zvířátka a řešili problémy, které se nevyhnutně pokaždé objevovaly. V tomto smyslu byl pro nás domov vždycky to místo, kam nás osud právě zavál. Teď, v pokročilém věku, když už jsou děti dávno z domu a když stále žiji střídavě

ve dvou zemích, bych řekl, že domov pro mě je...“ na chvíli se zarazil a pak vítězoslavně prohlásil: „Domov je místo, kde mám svůj vinný sklípek!“

Protože žádná z nás netušila, kde má uloženo své víno, nebyly jsme z toho moc moudré. Byl jeho domov v životadárném prostředí Francie, kde zjevně vedl bohatý rodinný život se svými dětmi a stále rostoucím počtem vnoučat? Nebo byla jeho domovem Praha – město, do kterého se nedávno vrátil po dlouhých letech v emigraci? „Tím se snažím říci,“ rozváděl svou předchozí myšlenku, „že domov není ani tolik spojený s konkrétním místem, ale spíš se stavem mysli. Pokud domov vidím především jako obydlí ve fyzickém slova smyslu a pak ztratím práci a musím se odstěhovat nebo zase přijdou komunisti, tak jako přišli před lety, a prohlásí, že moje věci patří státu... tak mě to samozřejmě zdrtí. Pokud nedokážu – a věřte mi, není to snadné – překonat vrozené přání mít domov v prostředí, ve kterém zůstávám natrvalo, a někdo mě z toho prostředí vytrhne, způsobí mi to hořkost a zklamání. Na to už ve svém věku, upřímně řečeno, prostě nemám čas. Je tu víno, které si můžu vychutnat, a navíc mi negativní myšlení nedělá dobře na žaludek.“

Když pomíneme ochutnávání vína, jeho slova byla odpovědí na otázky, které jsme si kladly. Každá z nás se snažila se co nejlépe vyrovnat s problémy, které nezbytně přináší kočovný život. Ani pro ty z nás, kteří jsme si tuto cestu zvolili zcela dobrovolně, nebylo snadné zvládat život v domově, v němž byl trvale přítomen prvek pomíjivosti. „Netrapte se tím, kde žijete a jak dlouho tam chcete zůstat,“ pokračoval Pavel Tigris. „Soustřeďte se na duševní priority, na hodnoty, kterými se chcete řídit. Ty nejsou vázané na žádné konkrétní místo ani dobu, takže se s vámi bez problémů mohou přemístit kamkoli.“

Svou myšlenku ilustroval na osudu jedné věřící křesťanské rodiny z Holandska. Před druhou světovou válkou se jedna z dcer, tehdy už padesátice, starala o finance rodinného podniku, zatímco její

sestra vedla domácnost. Když nacisté zahájili razie na židovské obyvatelstvo, obě ženy a jejich starý otec projeví ochotu ukrýt několik sousedů v rozlehlém podkroví jejich domu, dokud je nebude možné bezpečně převést přes hranice. Nakonec je někdo udal a obě sestry skončily v koncentračním táboře. Starší z nich – ta, která nikdy neprojevovala zájem o péči o domácnost – prý náhle dokázala vytvořit vlídné prostředí pro všechny ženy, které měly to štěstí, že se ocitly v jejím úseku. Řídila život tamní komunity s citem a starostlivou péčí, dokud ji dva ozbrojení strážníci neukopali k smrti.

„Tato má přítelkyně zjevně věděla,“ uzavřel bývalý ministr, „že pro domov není tak důležitý vzácný porcelán, dobré jídlo nebo pohodlná postel, ale spíše přívětivé a láskyplné ovzduší. Pokud se na domov díváme jako na místo, kde vládne láska, soucit, trpělivost – hodnoty, podle kterých chceme žít –, nebude pro nás těžké nést si tyto hodnoty s sebou, ať nás osud zavede kamkoli.“ Znovu se vrátil ke své původní myšlence o významu vinného sklípku. „Navrhuji vám, dámy, abyste si teď nalily sklenku vína. Často to pomáhá věci vidět v dlouhodobém horizontu jasněji.“ Trochu potutelně se usmál a zakončil své vyprávění gestem ruky. „Uvědomte si, milé dámy, že jediný trvalý domov, který čeká na naše zde přítomná těla, bude hrob.“

Pokud měl moudrý státník pravdu a domov je místo, kde máme vinný sklípek, musela bych říci, že Petr a já máme domov jak v Praze, kde se v kuchyni našeho bytu chladí láhve šampaňského, tak i na ostrově u Vancouveru, kde čekají rozmanité odrůdy vína na budoucí oslavy ve skutečném vinném sklepe jen pár kroků od dveří našeho domu. Vína na obou místech jsou přibližně stejně stará (u nás se víno spíše pije než dlouhodobě uchovává), v kanadském venkovském domě ale žijeme o něco déle než v pražském bytě. Pro koupi farmy na ostrově jsme se rozhodli v roce 1992, ještě před naší první cestou do Prahy. Já jsem tehdy završila svou profesní dráhu a Petr se připravoval na odchod do důchodu. Protože jsme naše

manželské soužití před lety zahájili na malé farmě, kde jsme i přes občasně bouřlivé hádky žili šťastně, zdálo se nám poetické a zároveň praktické takto uzavřít kruh.

„Kde je tedy váš skutečný domov?“ ptají se mě často lidé, které překvapuje, že žijeme ve dvou zemích. Ať už se zmíním nebo nezmíním o vínech, odpovídám pokaždé stejně: „V téhle etapě našeho života žijeme trvale střídavě v obou domovech.“ Což nejlépe vystihuje skutečnost, že pro různá roční období máme domov na dvou různých místech a že nám to aspoň pro dohlednou dobu vyhovuje. Někteří to vidí tak, že tenhle pohyb z místa na místo vnáší do obyčejného života něco nového, zatímco jiným se nutnost přizpůsobovat se odlišným životním stylům jeví jako nepřekonatelný problém. „Jak to proboha řešíte třeba se zubařem?“ ptal se mě tuhle kdosi.

Když jsme se do tohoto dobrodružství vrhli, mnozí naši známí si pletli Československo s Jugoslávií a mysleli, že jsem se musela zbláznit, když jenom pomyslím na cestu do země zasažené válkou a poznamenané důsledky etnických čistek. Jiní se pozastavovali nad tím, jak to zvládnou bez znalosti místního jazyka. Je pravda, že přesun mezi dvěma tak odlišnými prostředím – z poklidného života na odlehlé farmě na úpatí ostrovních hor do velké a aktivní mezinárodní komunity v srdci Evropy – skutečně vyžaduje odvahu ostřílených nomádů. Musím přiznat, že není vždycky snadné se změněm s tím spojeným přizpůsobit. Možná se tady projevují naše povahy – máme odjakživa rádi své pohodlí – nebo je to prostě tím, že stárneme. Tělo už se opakovaným přesunům začíná bránit a často se jen opravdu těžko vytrhujeme z prostředí, v němž jsme se po šesti měsících právě tak příjemně zabydleli.

Svým způsobem jsme byli na nároky střídavého života na různých místech připraveni. Po celou dobu našeho manželství jsme poměrně spokojeně vedli kočovný život, stěhovali jsme se často a nikdy jsme na jednom místě nezůstali dlouho. Naše rozhodnutí ponechat si naši kanadskou domácnost a zároveň vybudovat druhou základnu

bylo tedy jen variací na známé téma. Přes všechno, co tohle uspořádání s sebou přináší, a přes značnou vzdálenost mezi oběma místy jsme si zvykli na to, že se jednou ročně přesouváme z pražského bytu na farmu na ostrově.

Naše společné rozhodnutí vlastnit a obhospodařovat dvě nemovitosti bylo motivováno několika důvody.

Na počátku byla potřeba smíření. Petr se do té doby nevyrovnal s bouřlivou minulostí své rodné země a o skutečnosti, že se český národ podrobil brutalitě komunistického režimu a zapíral slavný odkaz předchozích generací, se i po letech vyjadřoval pohrdlivě. Když dospěly jeho děti, uvědomil si, že toto dědictví patří i jim a že jim dluží alespoň pokus o přehodnocení dějin své původní vlasti. Když se začal na její historii dívat mýma očima – tedy z pohledu člověka, který její tragické osudy přímo nezažil – jeho postoje se postupně zmírňovaly. Nakazil se mým nadšením a začal vnímat všechno to dobré, co bylo v jeho mysli tak dlouho pohřbeno pod nánosem opovržení.

Zapůsobila zde i vyhlídka na brzký odchod do důchodu. Někteří lidé v tomto věku odjíždějí za sluncem, když je pro ně kanadská zima už příliš tuhá. Jiní si zařídí bydlení v komplexu pro seniory s péčí na úrovni luxusní výletní lodi. My jsme cítili nutkání zvolit život, který nabízel širší perspektivu. Boží prozřetelnost nás vedla k tomu, abychom se spolehli více na Jeho vůli než na výpis z našeho účtu, nechali se vést Jeho moudrostí a starostlivostí a soustředili se na péči o naše duše.

Našeho účetního jsem tím nepřesvědčila. Na sdělení, že hodláme vést dvě domácnosti, zareagoval konstatováním, že takový luxus si mohou dovolit pouze bohatí lidé a že podle našeho posledního daňového přiznání my do této příjmové kategorie nespadáme. Ani on ani mnozí jiní nepochopili, že život, který jsme si plánovali vybudovat, přesahuje ekonomický rozměr. Je dost těžké přesvědčit o tom lidi, kteří poměřují úspěch podle finančních výkazů. „Proč se

proboha chcete stěhovat do... kde to vlastně je?“ ptal se nevěřičně. Zemi, která do té doby zůstávala širší mezinárodní veřejnosti většinou takřka neznámá, by si asi musel vyhledat na mapě. Vzhledem k tomu, kolik si náš účetní účtoval za hodinu svého času, jsme nikdy necítili potřebu vysvětlovat mu podrobněji Petruv životní příběh.

Když v onom osudném létě roku 1968 vjely do Prahy tanky, začala tím druhá fáze sovětské okupace Československa. Petr ze své země tehdy odjel ve svých dvaceti devíti letech a až do revoluce v roce 1989 přijímal jako fakt, že dokud tam u moci zůstanou komunisté, nebude se moci nikdy vrátit. Nebyl připraven na situaci, kdy náhlé a dramatické znovunastolení demokracie přineslo nové možnosti. Když jsme o několik let později do jeho rodné země přijeli, rozhodla jsem, že bychom měli zvážit možnost koupit si byt v Praze blízko míst, kde strávil své dětství.

Účetní se nás i nadále snažil od tohoto kroku odradit. „Chápal bych, kdybyste si koupili bungalov nebo byt na Floridě, ale střední Evropa? Budete tak daleko.“ Myslel tím asi to, že se tak na šest měsíců v roce vzdálíme od všeho, co nám dosud bylo známé a drahé, a že to povede k rozpolcení našich životů a ke ztratě oné jistoty pramenící z vědomí, kam člověk patří. Byl přesvědčen, že pokud budeme neustále přehazovat výhybky mezi dvěma rozdílnými kulturami a jazyky ve dvou naprosto odlišných prostředích, buď se z toho zblázníme nebo si předčasně pomůžeme do hrobu. „Bude se vám stýskat,“ prorokoval. „Utratíte obrovské peníze za letenky, jenom abyste neztratili kontakt s prostředím, na které jste zvyklí. A navíc,“ uzavřel svou argumentaci, „celý život jste žili spolu tady v Kanadě. Tady máte trvalý pobyt!“

Se vši úctou, tak to není. Jen tudy procházíme. Boží prozřetelnost nás ujistila, že naše rozhodnutí odpoutat se od kořenů nám známého prostředí je dobrou přípravou na to, co je před námi. Náš trvalý domov nelze nalézt nikde na planetě Zemi. Jak řekl onen důstojný státník, trvalou adresou pro naše těla se stane až hrob.

Pochybuji, že náš účetní po rozhovoru s námi změnil názor. Nepochopil, že naše duchovní priority mohou znamenat více než stav našich financí. Nezáleželo na tom, jestli s naším rozhodnutím souhlasí on, naše rodina nebo přátelé, kteří si mysleli, že jsou moudřejší. Když jsme stáli před závěrečnou kapitolou našeho životního příběhu, chtěli jsme mít ještě jednu šanci vyslyšet volání Všemohoucího a podle našich nejlepších schopností žít život založený na oněch nadčasových hodnotách, které byly utvářeny před mnoha lety v našich původních domovech.

*„Moudrostí se dům buduje, rozumností se zajišťuje.
Poznání pak jeho pokoje plní majetkem vzácným a překrásným.“*

Kniha Přísloví 24,3-4

1. kapitola

Rodinné hodnoty v původním domově

Na malém kulatém stolku uprostřed obývacího pokoje v našem pražském bytě stojí krásná modrozelená mísa z mramorovaného křišťálu. Patřila mé máti až do její smrti a je to první předmět, který si pamatuji z domova z časů mého dětství. Vzpomínám si, jak jsem jako malá lehávala na podlouhlém orientálním koberci a upřeně se dívala, jak se ranní světlo lomí při dopadu na hrany kamene a vytváří překrásné barevné světelné obrazce. Mísa stála na výrazně viditelném místě na stole pod oknem, z něhož jsme měli výhled na záliv, a máti ji nikdy nepřemístila – zcela jistě nestála nikde jinde po celých těch dvacet let, kdy jsem žila se svými rodiči a sourozenci.

Mísa teď patří mně a stále mi připomíná první místo, kterému jsem říkala domov. Jsem přesvědčena, že všechny podstatné faktory, které formovaly můj život, mají svůj původ právě tam a že v každém obydlí, které jsem od té doby budovala – ať na delší či kratší dobu a ať jsem je s někým sdílela nebo v něm žila sama –, jsem se snažila, často podvědomě, znovu vytvořit domov svého dětství. Pokud lze v tomto mém snažení vyzvednout jednu konkrétní hodnotu, je to estetické cítění. Není nijak překvapivé, že přisuzuji tak velký význam právě kráse. Cit pro krásu byl klíčovou hodnotou i pro mou

máti. Krása pro ni byla stejně podstatná jako dýchání a všechny věci, které vlastnila – perské koberce, starožitnosti i obrazy –, tento rys její osobnosti odrážely a ve svém celku vytvářely ovzduší trvalého řádu a klidu, který jsme jen občas narušily my děti nebo tatínek, když máti spálila toast. Tohle byly jediné okamžiky, kdy se mezi mými rodiči objevil nesoulad – snad s výjimkou oněch momentů, když na jaře společně sundávali vnější okenní tabule, které místnosti chránily před zimou, a máti někdy sklo málem vyklouzlo z rukou. Myslím, že přitom nešikovnost jen předstírala, aby do jejich soužití vnesla trochu vzrušení – ale právě jen trochu. Nechtěla narušit rovnováhu rodinného života, ta pro ni byla nedotknutelná. Jen chtěla navodit situaci, kdy mohla odpouštět a užívat si s tátou romantické chvíle usmiřování. V jejím světě nesmělo nic ohrozit stabilitu rodiny a spoléhání jeden na druhého pro ni bylo základní premisou rodinného života.

Tehdy mě život v tomto poklidném domácím prostředí zcela uspokojoval. Jen někdy jsem snila o cestách do exotických krajín na kraji světa, jak děti občas sní. Když mě moje starší sestra zasypávala tirádami ne právě vlídných slov, v duchu jsem spřádala plány na cesty do Indie, a když jsem byla nucena dojít sraženou ovesnou kaší, snila jsem o životě ve Francii, kde – jak říkal můj nejmilejší strýc – se k snídani jedí jahody se šlehačkou. Mé plány na útěk ale nikdy dlouho nevydržely. Brzy je vystřídalo vědomí, že by se mi za chvíli začalo stýskat, a při představě, jak moc by mi maminka chyběla, jsem myšlenky na odchod vždycky zakrátko opustila.

Když mi rodiče dovolili, abych si zalezla pod těžký hedvábný prošíváný přehoz na jejich posteli, cítila jsem, že domov je klidné útočiště, kam se člověk může uchýlit, když je vyčerpaný nebo když ho něco trápí. Jak bylo v její generaci obvyklé, máti se věnovala výlučně péči o rodinný krb a o všechny, kteří pobývali pod její střechou. Mimo okruh členů rodiny a blízkých přátel, kteří vstupovali do naší domácnosti a kterým vždy nabídla štědré pohostinství,

působila jako bytost spíše plachá a poměrně uzavřená. Pro mě ale vždycky měla jen laskavá slova a otevřenou náruč a trpělivě snášela všechna má uličnictví. Prý jsem pro ni byla „dítě lásky“. Když se tatínek zotavil ze závažného selhání ledvin, pocítila máti takovou úlevu, že jeho uzdravení oslavila mým početím.

V různých ročních obdobích byl můj domov na různých místech. Převážnou část roku jsme trávili v neměnném rytmu městského života, kde nám byl vštěpován především smysl pro povinnost a soustavnou práci. Dosud v duchu slyším kázání o nutnosti sebekázně a dodržování správných pracovních zásad, jimiž se striktně řídili naši rodiče a před nimi už jejich rodiče. Domácí práce a úkoly měly vždy přednost před zábavou, čímž byl v nás všech už od raného dětství pěstován výrazný smysl pro pořadí priorit. Jen za horkých letních odpolední ve venkovském domě nám dospělí dovolili zahálet.

Dopolední hodiny byly v těchto letech pro děti z naší rodiny – sourozence, bratrance a sestřenice, málokdy nás bylo méně než šest – vyhrazeny společné činnosti pod dohledem dvou nebo více dospělých. Ve všední dny ráno dával pravidelně hodiny můj dědeček, povoláním učitel; ti starší z nás si pod jeho vedením procvičovali počty. Bylo nám vysvětlováno, že soustavné vzdělávání potlačuje sklony k lenosti a že lenost se rovná osobnímu selhání. Moji starší sourozenci mi tehdy záviděli, že jsem byla z těchto cvičení osvobozena, ale já jsem přesvědčena, že mé dlouhodobě chabé znalosti matematiky i nízká úroveň sebeúcty byly pravděpodobně přímým důsledkem toho, že jsem nezažila dědečkovy aritmetické lekce.

Když si dospělí potřebovali oddechnout od hlučící skupinky dětí, prohlásili, že po obědě je nutné dodržovat odpolední klid. Řekli nám, že se musíme naučit zabavit se sami a nespolehat stále na to, že nám zábavu obstarají jiní. Když jsem se právě neshodla se sourozenci, bratranci a sestřenicemi nebo se pohádala s kamarádkami, odcházela jsem tehdy sama na dlouhé procházky; postupem let jsem si vyvinula schopnost trávit čas sama se sebou. V těchhle

letních měsících bylo vždycky dost času na snění, na představy a na posilování povědomí o vlastní osobnosti. Moji sourozenci, bratraci a sestřenice to cítili stejně. Před časem jsme porovnávali své vzpomínky na tohle výjimečné období našeho života. Při prohlížení pokažkaných ohmataných černobílých fotografií jsme pátrali v našich myslích po důvodech, proč nás tak významně ovlivnilo. Byla to kouzelná doba a není mezi námi nikdo, kdo by se nesnažil zakomponovat do svého současného života něco z toho, co z ní zůstalo v našich srdcích.

V onom klidném přemýšlivém ovzduší, které máti vytvořila, mne vedla k tomu, že musím rozvíjet veškeré umělecké a duševní schopnosti, které v sobě odhalím. Tuhle zásadu zdělila po svém otci, který svou vizi intelektuálního rozvoje přenesl na své dcery, mou maminku a její sestru Annie. Obě měly vysokoškolské vzdělání, což bylo pro ženy v jejich době dost neobvyklé, a obě byly skálopevně přesvědčeny, že právě vzdělání je klíčem k míru a bezpečnosti lidstva. Poněvadž se u mě neprojevily žádné vlohy pro úspěšnou akademickou dráhu, cítila jsem, že mám-li u maminky dosáhnout uznání, musím přijít s nějakou přijatelnou alternativou.

Když se blížily mé osmé narozeniny, došla jsem k závěru, že by takovouto alternativou mohla být četba. Sečtělé lidi máti obdivovala nejvíce. Nevedla nás ke čtení proto, abychom předčili ostatní. To by bylo podkopávalo jednu z hlavních ctností, které vyznávala – pokoru, a podněcovalo naopak domýšlivost a pýchu – nejhorší ze všech neřestí. Pro mou maminku byla četba cestou k poznání rozmanitých myšlenek a kultur, která lidi vede k toleranci a porozumění. Popravdě musím přiznat, že většině knih, které jsem tehdy četla, jsem v podstatě nerozuměla. Mým cílem bylo hlavně ukázat se jako čtenářka, ne pochopit obsah přečteného. Od máti se mi dostalo povzbuzení a poněkud neochotně projevili uznání i moji vrstevníci, po jejichž obdivu jsem toužila, ale jejichž kritické poznámky jsem odbývala jako neopodstatněné. Na tatínka jsem dojem neudělala.

Většinou zůstával rezervovaný a jeho mlčení k mým skromným dětským výkonům jsem si vykládala jako všeobecný nesouhlas. Z oněch let, která formovala mou osobnost, mi utkvělo v paměti jen jedno jeho vyjádření – prý mi chybí zdravý selský rozum, hodnota, kterou vyznával více než cokoli jiného a k níž jsem se já přes veškeré úsilí nikdy nedopracovala.

Nemyslím, jak naznačovali někteří členové rodiny, že jsem se dala do čtení kvůli pocitu osamělosti, protože jsem byla nesmělá nebo proto, že jsem neinklinovala k týmovým sportům. Kromě mého původního přání, aby si mě maminka vážila, jsem četla proto, že jsem v knihách hledala něco, co jsem nedokázala pojmenovat – něco, co vyvěralo z intuitivních pocitů, ne z intelektuálních úvah. Vzpomínám si, že jsem to poprvé začala vnímat, když jsem slyšela šustění topolového listí ve větru za pozdního léta a ucítila vůni čerstvě posečeného sena pokropeného kapkami rosy. Moje rodina tyhle těžko uchopitelné vjemy nechápala, ale naši židovští sousedé ano. Oni je nejen vnímali, ale i uznávali. Když jsem tam chodila v pátek odpoledne na návštěvu ke kamarádce, sledovala jsem s posvátnou úctou přípravu jídla pro sváteční večer. Nejdříve jsem si myslela, že někdo slaví narozeniny.

„To není narozeninová oslava,“ bylo mi šeptem vysvětleno. „Chystáme se slavit šábes.“ Pouhý zvuk toho slova zněl jako odkaz na ono neuchopitelné cosi, co jsem se snažila najít. V domově mé kamarádky jsem cítila zvláštní auru úcty k něčemu mimo tento svět, kterou jsem ze svého vlastního domova neznala. Moje katolické kamarádky ze sousedství o tom zjevně také něco věděly. Ve výklenku v obývacím pokoji měly sošku, které říkaly Panna Maria, a vždycky, když jsme si pod ní hrály s panenkami a ona na nás upírala svůj tichý pohled, jsem cítila jakési záhadné spojení s něčím, co jsem nedokázala vysvětlit. Neodvažovala jsem se na to zeptat své maminky, přestože i ona nesla totéž jméno. Vycítila jsem, že by ji taková otázka rozladila, protože se dotýkala něčeho, co máti odmítala. Věděla

jsem, že toto tajemství musím odhalit sama a že musím hledat porozumění jinde. Máti neochvějně věřila, že vše, co neznáme, nám může osvětlit věda a vzdělání. „Díky vědě a vzdělání se vaše generace vyvaruje excesů minulosti,“ ujišťovala mě.

Excesům bylo třeba se vyhýbat. Za zlaté pravidlo, kterým jsme se měli řídit, byla považována umírněnost, ať při získávání hmotných statků nebo při rozvíjení osobních zálib. Pro mé rodiče byl preferovaný model etického chování zakotven v moudrosti řeckých filozofů; v náboženství spatřovali především zástupný argument používaný pro ospravedlnění násilí a útlačku. Máti toužebně očekávala den, kdy budeme schopni začít jednat jako rozumní dospělí lidé, přijímat zodpovědnost a rozeznávat dobré od zlého na základě vlastního úsudku, nikoli pod vlivem pochybných náboženských autorit. „Zcela určitě pak budete mnohem laskavější a budete lépe schopni pomáhat těm, jejichž osud je méně šťastný,“ uzavírala své úvahy na toto téma.

Už od raného dětství jsem tak vnímala, že klíčovým rysem charakterizujícím můj domov byl život podle pevných zásad. Maminka a tatínek tyto zásady převzali od svých rodičů a považovali za svou povinnost předat je následujícímu pokolení. Mezi oběma generacemi našich předků byl ale jeden podstatný rozdíl. Moji prarodiče nejen praktikovali ctnosti vyvěrající z víry v Boha, oni v Něho skutečně věřili. U mých rodičů a mnohých dalších příslušníků jejich generace už tomu bylo jinak. Zachovali si křesťanské hodnoty, ale důrazně odmítali Toho, kdo tyto hodnoty stvořil. Nevědomovali si, že se tím odřízli od pramene svého ctnostného života a od základu své kultury. Bez Boha dobro, které přináší zásadový život, nakonec zmizí a na jeho místě vznikne vakuum, v němž se může rozmáhat duch vzpoury.

Já jsem patřila k první generaci, která tento vyprázdněný prostor zdědila. Když jsem počátkem šedesátých let minulého století dospívala, vstoupila jsem do nové epochy, v níž byla promiskuita považována

za akt emancipace a v níž se nastupující generace vzdorně vymezovala vůči dosavadním představám o ctnostném životě. V toxické atmosféře ovládané drogami, nezávazným sexem a rock-and-rollem jsem zavrhl veškeré ctnosti vyznávané mými rodiči. Začala jsem věřit, že časy se mění, jak zpíval Bob Dylan ve své písni, a žádná rodičovská autorita tento můj postoj nemohla změnit. Knihy o volné lásce sepsované váženými spisovateli a čtené v kruzích začínajících intelektuálů mě ujišťovaly, že projevy lásky nepotřebují stvrzení v podobě oddacího listu. Byli jsme příliš mladí na to, abychom se těch světoznámých autorů ptali, co všechna tato „volná láska“ jednou způsobí, a abychom chápali dlouhodobé následky. Když jsme odhodili morální kompas, jak nás k tomu kultura tehdejší doby vybízela, odhodili jsme společně s ním i moudré rady, jak budovat dlouhodobé vztahy v pevných a šťastných rodinných společenstvích. Před půl stoletím vyznávala generace mých vrstevníků lásku, která nic neslibovala a k ničemu nezavazovala. Dnes, kdy už po nás do života vstoupily tři další generace, se stále ještě vyrovnáváme s následky v podobě rozbitých rodin a nemocných duší.

Přestože jsem stále ještě zůstávala u rodičovského stolu, nebránilo mi to v testování, kde autorita rodičů končí. Můj poslední rok v rodném domově poznamenala averze a vzdor. Více než na souhlasu rodičů mi tehdy záleželo na tom, jestli mé chování schvaluje generace mých vrstevníků – ona impozantní skupina, která už díky své početnosti představovala mocnou sílu, jejíž tlak stále více ovlivňoval všechny, od vzdělávacích institucí po zadavatele inzerce. Mou mysl i mé city ovládla touha poznat ony vybájené světy, které tak svůdně líčily populární písně a dráždivá literatura. V mé duši se usídlila zlovůle, a pak už bylo jen otázkou času, než jsem sklouzla po cestách tmy a při pádu dolů zhasla světlo rozumu.